

18 maj 2021

Till
Utbildningsdepartementet
103 33 Stockholm

Förskola för alla barn – för bättre språkutveckling i svenska (SOU 2020:67, diarienummer U2020/06020)

Haro - Hemmaföräldrars Riksorganisation svarar på remissen “Förskola för alla barn - för bättre språkutveckling i svenska” utifrån sin erfarenhet av att i 40 år verkat som intresseorganisation för föräldrar som väljer bort förskola och istället tar hand om barnen själva i hemmet.

SAMMANFATTNING:

Haro - Hemmaföräldrars Riksorganisation

- efterfrågar ett bättre kunskapsläge kring, och respekt för, de många olika anledningar till att föräldrar väljer att ta hand om sina barn i hemmet.
- efterfrågar ett bättre forskningsunderlag kring förskolans kortsiktiga och långsiktiga konsekvenser för barn.
- avstyrker förslaget att kommunen ska informera vårdnadshavare om förskolan genom uppsökande verksamhet.
- avstyrker förslaget att kommuner ska vara skyldiga till direktinskrivning.
- avstyrker förslaget att förskolan ska bli obligatorisk från 5 års ålder.
- instämmer i att det behövs fler förskollärare där behoven är som störst.

FÖRUTSÄTTNINGAR

Varför är föräldrar hemma med sina barn under förskoleåren?

I utredningen finns en stor okunskap kring varför föräldrar väljer bort förskola, vilket leder till att man gör antaganden om vilka de olika anledningarna kan vara. Vi önskar här bemöta och bredda insikterna kring detta.

Utredningen menar:

- *“Vårdnadshavarna har låg utbildningsnivå”*
Det kan finnas många skäl till detta. En del väljer att skjuta upp utbildning tills dess att barnen har blivit äldre. Det finns också många kvinnor som arbetar med yrken som kräver lägre utbildning som upplever att tiden hemma med barnen är mer värdefull än yrkesarbetet och därför väljer att prioritera det. Vi upplever att man ofta utgår ifrån högt utbildade med karriärmöjligheter när man talar om missade möjligheter och

otillfredsställelse av att vara hemma med barn. För många är inte en karriär det viktigaste och denna prioritering måste kunna erhålla en större respekt från omgivningen. Bland våra medlemmar finns också många med högskoleexamen som valt att låta karriären vänta under de få åren barnen är små.

- *“Ingen eller endast en av vårdnadshavarna förvärvsarbetar”*
Det finns ett stort antal föräldrar som väljer att inte yrkesarbeta för att de själva vill ge sina barn omsorg på heltid. Detta bör ses som något som inverkar positivt på barnens välbefinnande. Att inte ha ett förvärvsarbete är inte lika med att inte ha en sysselsättning. Vi hävdar med bestämdhet att det arbete som utförs obetalt i hemmet är värdefullt, även om det inte gör sig mätbart eller erkänt i dagens ekonomiska mätsystem, som t.ex. BNP.
- *“Bristande kunskaper om förskolan gör att föräldrar väljer bort den”*
Bland våra medlemmar är sanningen snarare den motsatta. Många är väl insatta i de förutsättningar som många förskolor har idag, (och som utredningen delvis berör i avsnitt 10.3). Många har låtit sina barn börja förskola men märkt att deras barn mått psykiskt dåligt i den miljö som erbjuds där. I utredningen tar man upp de arbetsmiljöbrister som förskolan innebär för förskolans personal, men man undviker att analysera hur dessa brister också i allra högsta grad påverkar barnen i verksamheten.

Vad gäller definitionen av svag socioekonomisk status anser vi att det är viktigt att komma ihåg att detta i många fall är en automatisk konsekvens av att en familj väljer att leva på en lön, eller två deltidslöner för att kunna vara hemma med sina barn. Vi anser att det är viktigt att särskilja frivillig/självpåtagen och ofrivillig låg inkomstnivå.

Vi anser att det bör finnas större möjligheter att arbeta deltid för att stärka relationen mellan föräldrar och barn och minska stressen för alla inblandade. Det är viktigt att bevara en valfrihet så att familjer får möjlighet att göra anpassningar efter sina unika behov. Möjligtvis skulle detta också kunna stärka inkluderingen av utrikes födda kvinnor om alternativet fanns till sysselsättning på deltid.

Vi vill framföra att det är obesträtt att det finns barn som far illa i sina hem, där föräldrarna inte förmår ta sitt ansvar. För dessa barn är det väldigt viktigt att samhället vidtar de insatser som krävs för att säkra deras välmående. Många gånger handlar det om att stärka föräldraförmågan hos de befintliga föräldrarna och i absoluta nödfall ordna med andra vuxna som kan axla föräldrarollen. Men detta gäller fortfarande en mycket liten del av de barn som bor i Sverige idag. Vi kan inte behandla alla föräldrar som om de vore inkompetenta. Detta förhållningssätt gentemot Sveriges föräldrar riskerar att skapa långt större problem längre fram när förskolebarnen blir tonåringar och saknar en stadig kontakt med sina föräldrar och föräldrarna är berövade allt sitt självförtroende om att de utgör någon skillnad i sina barns liv. I det inledande kapitlet av boken “Vad alla föräldrar borde få veta” som är en genomgång av

aktuell forskning skriver författarna Kajsa Lönn Rhodin och Maria Lalouni följande:

“Något som många forskare världen över enats om är att en god relation till föräldrarna är den viktigaste skyddsfaktorn för barn. Skyddsfaktorer stärker barnets motståndskraft, eller “resiliens” som det heter på psykologspråk, och dämpar effekten av andra påfrestningar som ett barn kan råka ut för, till exempel skolproblem, dåligt umgänge, eller att växa upp i en familj med ekonomiska svårigheter. Allt det där spelar mindre roll om det samtidigt finns en god relation till föräldern eller föräldrarna.”

För att bygga en sådan relation krävs tid, och det är just denna tid som våra medlemmar är måna om att investera i sina barn. En god relationell grund underlättar också inläring.

Forskningsläget - vad vet vi egentligen om den svenska förskolans effekter?

Vi delar inte utredningens uppfattning om att förskolans fördelar skulle vara så otvetydigt belagda i forskning. Det finns stöd i internationell forskning för att det finns kortsiktiga positiva effekter, som dock försvinner efter ett år i skolan. Vad gäller långsiktiga effekter är slutsatserna motstridiga. I en del studier finns det positiva effekter, men de försvinner när man kontrollerar personernas socioekonomiska bakgrund. Det finns mycket begränsat med forskning på svenska förskolebarn.

För att uppnå de positiva effekter som går att få från förskolan krävs en verksamhet av hög kvalitet. Det handlar då om små barngrupper, låg personalomsättning och hög personaltäthet där trygg och långsiktig anknytning möjliggörs. Med andra ord fungerar förskolan som bäst under familjelika förhållanden.

Vi saknar här en djupare analys av hur många svenska förskolor som idag uppfyller kriterierna för en hög kvalitet så som det definieras inom forskningen.

Enligt utredningen finns det en bred samsyn om att förskolans effekter är störst hos barn med låg socioekonomisk status. Samtidigt påtalar utredningen att det är lägst andel utbildad personal i dessa grupper och att det finns bristande kunskaper i svenska hos personalen. Vi ifrågasätter att svensk förskola har de förutsättningar som krävs för att åstadkomma bättre skolresultat och svenskkunskaper för denna grupp barn.

Vi menar också att den senaste forskningssammanställningen som gjorts av Folkhälsomyndigheten (Folkhälsomyndigheten & Centrum för epidemiologi och samhällsmedicin (2017), som ligger till grund för flera av utredningens slutsatser, har stora brister och att flera av sammanställningens slutsatser inte är möjliga att dra utifrån underlaget.

- Angående språkliga och matematiska färdigheter är slutsatserna i de sammanställda studierna motstridiga och underlaget för kontrollgrupperna kan ifrågasättas.
- De studier som tar upp psykisk hälsa visar heller inte några skillnader i psykisk hälsa mellan barn som går i förskola jämfört med familjedaghem eller i sitt eget hem.
- Några studier har till och med försetts med information om att slutsatserna inte får användas då studien inte är klar.

- I studierna där Folkhälsomyndighetens sammanfattning menade att barn som gått på förskola har högre utbildningsnivå och inkomst, var det inte barnets vistelse i förskolan som var i fokus, utan effekten av moderns yrkesarbete, respektive om barn hade tillgång till förskola inom närområdet eller ej, alltså inte om barnen verkligen gått i förskola eller ej.

Vi är bekymrade över att en sådan sammanställning får ligga till grund för så ingripande åtgärder i barns liv. För en djupare genomgång hänvisas till professor emerita Ulla Waldenströms blogg (<https://www.bevisadnytta.se/441008086>).

FÖRDJUPNING - STÄLLNINGSTAGANDEN

Utredningens förslag: Kommunen ska informera vårdnadshavare om förskolan genom uppsökande verksamhet.

Haros ställningstagande: Haro avstyrker förslaget då det ses som inkräktande på familjens egen sfär. Vi anser att det är viktigt att det, vid behov, finns lättillgängligt stöd för föräldrar samt breda preventiva insatser via föräldrastödmottagningar, familjecentraler och öppna förskolor. Dessa insatser bör stärkas i första hand, istället för att starta en större uppsökande verksamhet. Vid screening på BVC bör man utveckla verktygen och förmågan att identifiera barn med behov av särskilt stöd i svenska, och i förlängningen bredda insatserna för dessa barn till exempel genom språkträning tillsammans med förälder eller i förskoleverksamhet med särskild språkprofil. Vi hänvisar exempelvis till initiativ som Mammaforum (<https://gupea.ub.gu.se/handle/2077/56427>) och Svenska med baby (svenskamedbaby.se).

Vi önskar också att kunskapsläget om hemmaföräldraskap hos de personalgrupper som arbetar med barn på exempelvis BVC och öppna förskola skulle stärkas då många av våra medlemmar känner sig ifrågasatta för sina, ofta väl genomtänkta, val. Ett ifrågasättande, istället för stöd, gör att förtroendet mellan förälder och personal riskerar att urholkas.

Vi tycker att det är positivt för de barn som nyligen anlänt från ett annat land, att det är en lägre inskrivningsgrad bland dem, då de sannolikt är i ett extra stort behov av att trygga sin anknytning till föräldrarna efter det trauma som en flykt innebär. Vi efterfrågar här fler möjligheter för föräldrarna att kunna lära sig svenska tillsammans med sina barn, till exempel genom ett förstärkt uppdrag till och riktade grupper på öppna förskolor och Familjecentraler.

Utredningens förslag: Kommuner ska vara skyldiga till direktinskrivning

Haros ställningstagande: Haro avstyrker förslaget med direktinskrivning eftersom barn från tre år redan idag har rätt till allmän förskola.

Vi saknar förslag som likt den finska lösningen inför ett komplement till förskoleundervisningen som fokuserar på de barn som nyligen har kommit till landet, eller har ett annat modersmål.

En aspekt som tas upp i utredningen är att det kan innebära ett missgynnande till exempel. på det sättet att dessa barns vårdnadshavare – till skillnad från andra vårdnadshavare – fråntas rätten att själv välja om och hur barnen ska tillbringa delar av dagen utanför familjen. Vi anser att detta är en viktig aspekt och att alla barn, oavsett bakgrund, ska ha rätt till att tillbringa den tid med sina föräldrar som de behöver för att må bra.

Vi anser också att man bör värna pedagogisk omsorg som omsorgsform genom att fortbilda och bättre följa upp de verksamheter som finns. Ur valfrihetssynpunkt är detta en mycket viktig fråga och det finns många barn, och även vuxna, som vittnar om att de mår bättre i en liten grupp än i en stor.

Utredningens förslag: Förskolan ska bli obligatorisk från 5 års ålder

Haros ställningstagande: Haro avstyrker förslaget att införa obligatorisk förskola och göra den till en del av det obligatoriska skolväsendet. Att införa ett obligatorium innebär i praktiken ett verksamhetsförbud för gruppen hemmaföräldrar och ett särskilt missgynnande av de barn som inte mår bra i förskolan.

I utredningens jämförelse med andra länder glömmar man bort det faktum att föräldrar i till exempel Frankrike, där förskola är obligatorisk från 3 års ålder, har kvar sin rätt att undervisa sina barn själv. Detta är i princip omöjligt i Sverige idag. Vi anser att en läroplikt, likt den finska, vore att föredra. Närvaroplikt medför inte automatiskt att inlärning sker, och det är just denna som är central för att få de goda effekter för samhälle och individ som man hoppas på. Vi anser att det är djupt oroande att man vill se till att barnen först är på plats i förskolan, för att sedan, i efterhand, hoppas på att kunna lösa de kvalitetsbrister som finns. Detta är särskilt bekymrade vad gäller de förskolor i utsatta områden som har störst behov. Det är ytterst bekymmersamt att man föreslår obligatorium i samma utredning som man konstaterar att det saknas förskollärare och utbildade barnskötare.

Utredningens förslag: Det behövs fler förskollärare där behoven är störst

Haros ställningstagande: Specifika lösningar lämnar Haro upp till sakkunniga att lösa på det sätt de anser bäst, så länge hänsyn tas till barns behov av anknytning och trygghet. Haro ställer sig positivt till en frivillig förskola och anser att det är av yttersta vikt att den håller så hög kvalitet som möjligt för att de barn som är där ska få det så bra som möjligt. Om förutsättningarna för en god språkinlärning i förskolor i utsatta områden förbättras torde det medföra att fler föräldrar vill använda sig av den, helt utan tvång.

Haro – Hemmaföräldrars Riksorganisations styrelse genom Evelina Hägglund